

Бобанич А. И.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СИСТЕМЫ ГАРАНТИРОВАНИЯ ВКЛАДОВ

Резюме

В статье авторами исследуются механизмы защиты интересов вкладчиков. Также проведен основательный анализ основных целей создания и обобщены принципы построения эффективной модели гарантирования вкладов. Особое внимание уделено методологическим аспектам имплементации схем гарантирования вкладов и набора функций, которые возлагаются на институциональные органы данной системы.

Ключевые слова: система гарантирования вкладов, механизмы защиты вкладчиков, цели и принципы построения модели, методологические аспекты внедрения, функции институциональных органов системы.

Bobanych A. I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

METHODOLOGICAL ASPECTS OF IMPLEMENTATION OF THE DEPOSIT GUARANTEE SYSTEM

Summary

This paper investigates the mechanisms of protection of the interests of depositors. Also conducted a thorough analysis of the main objectives of design and summarized principles of construction an effective model to guarantee deposits. Particular attention is paid to methodological aspects of the implementation of deposit guarantee schemes and certain features that rely on institutional bodies of this system.

Key words: deposit Guarantee System, mechanisms of protection of depositors, the objectives and principles of construction of the model, methodological aspects of implementation, functions of the system's institutional bodies.

УДК 339.9

Брятко А. А.

Державний архів Миколаївської області

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВЧЕНИХ

У статті розглянуто методологічні основи дослідження фінансово-економічних криз. Виокремлено особливості наукового осмислення проблеми науковцями різних країн. Досліджено ключові показники аналізу стану національної економіки. Проаналізовано чинники впливу зовнішньої кон'юнктури на окремі країни. Виділено комплексний індикатор стійкості країни у умовах економічної кризи.

Ключові слова: світова фінансово-економічна криза, методологія дослідження економічних криз, антикризове управління.

Постановка проблеми. Дослідження будь-якого суспільного явища здебільшого ґрунтується на баченні, цінностях та критеріях, закладених на початку роботи. Відбір ключових характеристик досліджуваної системи та її рамоквих обмежень є одним з найскладніших завдань, що потребують першочергового осмислення. Вбачаючи специфіку комплексної взаємодії світового господарства у поєднанні з швидкою передачею імпульсів від зони активності в похідне середовище, надзвичайно важливим є формування заздалегідь окресленої дієвої моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні можна говорити про глобальний поділ точок зору на сьогоднішнє розбалансування. Перший ґрунтується на незворотності хвилеподібного розвитку ринкової системи та правильності дій ФРС в питаннях антикризових заходів, адже найгірший сценарій дефляційного шоку було знівелювано (Т. Сайро, А. Бліндер, М. Алмунія, Б. Айченгрин). Другий – навпаки виходить з того, що криза тільки розпочалася, а її активна фаза почнеться в момент втрати довіри до американського долара в світі. Його представники роблять ставку на збільшення ролі держави в економічно-

му житті та посилення контролю за фінансовими операціями (Р. Познер, Дж. Кессіді, С. Глазьев). Отже, важливість глибокого аналізу структурних елементів кризових моделей має ключове значення для об'єктивної оцінки світової фінансово-економічної кризи.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розгляд методологічного фундаменту споріднених робіт, виокремлення найбільш успішних кластерів вже наявних моделей та окреслення вірогідної моделі оцінки антикризових заходів в контексті окремо взятої країни.

Виклад основного матеріалу. В українській економічній науці вагоме місце займають роботи Н.В. Дудко. Методологічну основу її дослідження складають історико-логічний та системно-структурний підходи до аналізу економічних явищ і процесів. У фундаменті її моделі національного регулювання економіки України лежать два компоненти: зовнішня кон'юнктура світових ринків та система внутрішньодержавного регулювання. В питанні зовнішніх факторів головними елементами є:

- відповідність загальних правил гри національним особливостям. Принциповим фактором є можливість чи відсутність впливу при прийнят-

ті рішень щодо корекції архітектури світових фінансів;

- ступінь організації виконання ухвал в рамках доведення рішень наднаціональних органів, до складу яких входить країна;

- співвідношення пропозиції довготривалих та короткотривалих кредитних коштів, їх доступність та ціна. Відрив фінансової сфери світової економіки від її реального сектора та випереджувальний розвиток операцій виключно спекулятивної спрямованості;

- інтеграція у світові фінансові ринки.

Більша увага акцентується на внутрішніх факторах:

- відповідність розвитку регуляторних інституцій рівню лібералізації економічного життя;

- можливість протидії спекулятивним атакам. Найвність дієвого механізму придушення девальваційного тиску та відтоку іноземного капіталу;

- наявність правдивої бази даних для оцінки реальних ризиків інвесторів;

- рівень збалансованості зовнішньої торгівлі;

- управління зовнішнім боргом;

- збереження національних капіталів всередині країни. Покращення інвестиційної привабливості окремих регіонів;

- стійкість банківської системи як ключового елемента зв'язку фінансового та реального секторів економіки.

В області прогнозування за основу береться індекс тиску на валютний ринок, динаміка міжнародних резервів, інфляції, індекс валютного курсу, динаміки імпорту, обсягів внутрішнього кредиту та депозитів комерційних банків, співвідношення відсоткових ставок комерційних банків за кредитами і депозитами, що аналізуються за допомогою методів кластеризації та дискримінаційного аналізу [1].

Значний внесок у розвиток концепції світового господарства як етапу розвитку англо-саксонської системи відносин зробив О.В. Кузнецов. Методологічну основу його роботи становлять історико-логічний та системний підходи. З метою повного відображення висвітлюваних проблем було використано інтегральну схему дослідження, яка дозволяє підібрати найбільш відповідні методи для характеристики окремих питань. Зокрема, він використовує наступні методи:

- наукова абстракція – використовується для виявлення інституціонально-генетичних аспектів англосаксонської ідентичності, дослідження еволюції політики протекціонізму у Великобританії і США та доведення взаємозв'язку між кризами та посиленням англо-американського глобального лідерства;

- структурно-функціональний аналіз – обґрунтовує функціональну роль світових центрів у процесах глобалізації, аналізу монетарної, фінансової, соціальної, інноваційної, енергетичної політики у перерозподілі глобальних фінансових потоків та ролі Лондона як глобального фінансового центру;

- системне узагальнення – допомагає побудувати інституційні матриці англосаксонської моделі капіталізму та ієрархії суб'єктів грошових відносин;

- статистичні методи – використовуються для емпіричного дослідження порівняльної дохідності інвестицій в золото та британську нерухомість;

- метод дедукції та порівняння – створює низку показників для порівняння соціально-економічних моделей Китаю, Японії та ЄС та розроб-

ки рекомендацій щодо подолання периферійності розвитку пострадянського простору.

До ключових показників, на основі яких ґрунтується дослідження, відносяться:

- галузева економічна ефективність;

- рівень надання міжнародних фінансових послуг, особливо в секторах міжнародного міжбанківського кредитування, міжнародної валютної торгівлі, міжнародної позабіржової торгівлі деривативами із відсотковими ставками, торгівлі міжнародними облігаціями;

- взаємозв'язок кризових відкатів з системним функціонуванням глобального фінансового ринку;

- динаміка комерціалізації окремих ланок суспільного життя;

- рівень залучення до світового інформаційного простору та можливість використання «асиметрії інформації»;

- взаємозв'язок динаміки ринку нерухомості з процесами формування та оновлення фінансової архітектури світу [2].

З точки зору В.І. Мазуренка, найефективнішим методом дослідження є створення економіко-математичні моделі для ряду країн, на основі якого можливо провести аналіз та виокремити фундаментальні коефіцієнти та параметри взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів для окремо взятої держави. Більш того, кількісні показники мають на меті створення передумов до формування якісних детермінант стабілізації обраної економічної системи. В основу своєї роботи він поклав наступні вихідні дані: сальдо поточного рахунку платіжного балансу, інфляції, офіційних резервних активів, облікової ставки, валютного курсу, депозитів, валового зовнішнього боргу.

В питанні зовнішніх факторів особлива увага приділяється:

- зміні руху капіталів та реакції не центрових країн на неї;

- методикам списання вартості переоцінених активів у розвинуту центрі світової економіки;

- управління ризиками, пов'язаними зі збільшенням заборгованості внаслідок надмірних зовнішніх запозичень;

- корекції наявних світових ринкових механізмів, які виконують роль глобального регулятора.

Щодо внутрішніх факторів аналізу, до них віднесено наступні:

- забезпечення балансової рівноваги (поточного рахунку платіжного балансу, збалансованості державного бюджету, рівноваги між активами та зобов'язаннями банківської системи тощо);

- гнучкого режиму валютного курсу та оптимальної облікової ставки центрального банку;

- функціонування кооперативної системи взаємодії державних органів;

- формування системної стратегії розвитку країни [3].

Не менш цікавою видається праця Є.В. Крайчака. Методологічною базою дослідження виступають теорії державного боргу в умовах інтернаціоналізації міжнародної економіки та глобалізації світових фінансів. Виходячи з такого постулату, головними складовими аналізу виступають:

- макроекономічна стабільність;

- рівень боргового навантаження;

- інвестиційне сприяння;

- законодавче забезпечення боргової політики держави;

- управління борговими ризиками;

- структура боргового портфелю держави;

- кон'юнктура на кредитних ринках та забезпечення постійного зв'язку з основними кредитами держави;
- управління державним зовнішнім боргом;
- розвиток національного ринку державних цінних паперів [4].

Наступною роботою в цьому напрямі є «Стратегія Республіки Казахстан по відношенню до заходу: національні інтереси, пріоритети та напрями» Т.К. Токаєва. В основі його бачення лежить співвідношення економічних, військових та дипломатичних характеристик розвитку регіону Центральної Азії та можливих варіацій оптимізації зовнішньополітичного курсу окремих країн. Фундаментальною парадигмою дисертації є розвиток суверенних держав, що ґрунтується на трьох головних взаємопов'язаних компонентах: загальносвітовий, регіональний (макрорегіональний «Схід-Захід») і національний розвиток. Ключовими розбіжностями під час процесу прийняття рішень є розбіжності в розумінні життєвих цінностей, в соціальній сфері.

Загалом, лейтмотивом дослідження є спроба інтегрувати теоретико-методологічні підходи системного функціоналізму та раціонального вибору та, на основі аналізу, логічного, порівняльного, системного методів, ґрунтуючись на законодавчих актах, міжнародно-правових документах двостороннього та багатостороннього характеру, створити модель ефективної поведінки окремо взятої країни. Виходячи з цього, було створено:

- систему взаємозв'язку між рівнем інвестиційної привабливості для ЄС і США та внутрішньою економічною і політичною стабільністю, а також конкурентоспроможністю промисловості, сільського господарства, торгівлі, транзитної інфраструктури Республіки Казахстан;
- причинно-наслідковий зв'язок між корекцією нормативно-правової бази міжнародного рівня та внутрішнім попитом та стратегічними інтересами країни;
- вплив розвитку паливно-енергетичного комплексу в сегменті входження на ринок американських та європейських компаній на політичні процеси, що характеризуються тиском «заходу» в питаннях демократії та прав людини;
- взаємозв'язок процесів побудови нових газотранспортних транзитних коридорів на інвестиційні проекти Астани за кордоном [5].

Достатньо комплексно виглядає підхід К.Н. Лепешкіної. У своїй роботі вона використовує загальнотеоретичні, емпіричні методи дослідження, історичні порівняння, системний, аналітичний підходи, аналіз, синтез, абстрагування, агрегування, а також спеціальні методи: економетричного моделювання, статистичного, технічного аналізу, інструментарію, теорії ігор. Вхідними даними є публікації Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва і розвитку, Національного бюро економічних досліджень США, Ради з фінансової стабільності, Базельського комітету з банківського нагляду, Міністерства фінансів Російської Федерації присвячені проблемам розвитку світового фінансового ринку. Система взаємодії ґрунтується на модифікації моделі економічного зростання Р. Солоу з урахуванням фактору взаємозв'язку між зростанням прямих іноземних інвестицій та зниженням норми валових заощаджень при значній відкритості економіки, що сприяє зростанню боргової залежності країни. Основними базовими пунктами аналізу стали: динаміка зростання світового ВВП

(стохастичний осцилятор), регіональна структура зростання світового ВВП (індекс концентрації Херфіндаля-Хіршмана), дисбалансів у світовій торгівлі (зростання відношення сальдо: торгового балансу до ВВП у нетто-експортерів і нетто-імпортерів), розміру зовнішнього боргу, структури міжнародного руху капіталу і його вартості, а також відхилень в динаміці показників, що характеризують діяльність світового фінансового ринку [6].

О.М. Голишева використала загальні гносеологічні принципи наукового пізнання: конкретно-історичний, статистичний, економетричний аналіз. Також застосовувалися методи групування, порівняння та узагальнення, аналізу і синтезу, індукції та дедукції. Виходячи з методологічних обмежень, було виокремлено ключові параметри аналізу розбалансування економічної системи та, виходячи з цього, напрями антикризового регулювання:

- відрив реальної економіки від фінансового сектора, що супроводжується проблематичністю точкового впливу та відсутністю правдивих даних для побудови реальної картини господарської взаємодії;
- нарощування фіктивного капіталу як ключового елемента взаємодії між суб'єктами фінансового ринку;
- поширення інноваційних фінансових інструментів і розвиток «віртуальної» економіки, що провокує критичну декоординацію між механізмами регулювання сектору економіки традиційного укладу та ризиками, що виникають в інноваційних галузях господарства;
- поглиблення інтеграції світової економіки, а отже створення глобального механізму прийняття спільних рішень [7].

Менш комплексно виглядає підхід Є.В. Петренка. При проведенні дослідження використовувалися методи системного та порівняльного аналізу, експертних оцінок і діалектичної логіки. Базуючись на ринку деривативів, він окреслив своєрідну модель державного контролю за такого роду ринком. До фундаментальних показників було віднесено:

- характер базисного активу;
- строковість та умови операцій;
- сек'юритизація базисних активів, особливо у випадку синтетичних деривативів, де ризикованість операцій майже неможливо визначити;
- умови та характер перетікання з однієї галузі в іншу;
- вплив на ціноутворення кінцевої продукції в реальному секторі;
- роль держави в контролі переміщення таких інструментів (висунуто ідею введення податку на рух деривативів) [8].

Комплексним підходом до аналізу економічної ситуації користується С.Ю. Глазьев. Його аналіз ґрунтується на ряді принципів, що поєднують ліберальні методи управління та соціальної відповідальності великих підприємств. У першу чергу це стосується форми власності на великі виробничі потужності, яка розглядається крізь призму приватизаційних механізмів. В основу моделі покладено такі елементи, як: ступінь захищеності робітників, участь держави, приватних інвесторів та самих робітників в процесі прийняття рішень компанії, доступність фінансово-матеріальних ресурсів та рівень захищеності ринків збуту. Щодо макропоказників, які є наріжним каменем досліджень, вони зводяться до наступних:

- доступність та ціна довготермінових національних кредитів;

- стратегія роботи національного банку (основні показники ефективності роботи інституту: таргетування інфляції, обмінного курсу, грошових агрегатів чи балансування);
- охоплення ринків національною валютою в кількісному вимірі;
- швидкість обертів грошей;
- планування розвитку національного господарства в його реальному секторі;
- відповідність фінансово-кредитної стратегії планам розвитку виробничих потужностей;
- перерозподіл експортних надходжень всередині країни;
- рівень резервування;
- фактична наявність економічних підстав для інвестування в окремі галузі;
- рівень бюрократизації та легкість інвестування в різні індустрії національної економіки;
- наявність та якість урядових програм «імпортозаміщення»;
- переважний тип економічної системи;
- існування програм «проривного розвитку» в ще не створених чи нещодавно створених високотехнологічних нішах ринку;
- гнучкість державного апарату в кризових ситуаціях [9].

В основу моделі Т. Сайро покладено низку регуляторних характеристик, які в своєму комплексі сформували нинішню систему кризового розбалансування. Відповідно до неї, ключовими елементами є:

- легкість перетікання капіталу з секторів реальної економіки в фінансові ринки;
- методи регулювання та дії регуляторів в питанні стримування росту бульбашок на різному роду ринках;
- наявність системи стратегічного прогнозування державних органів;
- використання передових методик виявлення основних та супровідних ризиків в питаннях оцінки діяльності суб'єктів економіки;
- можливість використання рішучих заходів державного втручання з метою нівелювання кризи довіри;
- рівень відкритості економіки в цілому;
- можливість швидкого пристосування регуляторів до нових умов ведення господарського процесу [10].

Щодо бачення А. Бліндера, він акцентує увагу на дослідженні фінансово-банківського сектору світової економіки та місця Сполучених Штатів Америки у глобальній антикризовій політиці. В його працях простежується акцент на наступні фактори:

- кількісне вираження похідних фінансових інструментів на ринках основних світових граців;
- рівень регулювання фінансового ринку контролюючими органами;
- інтегрованість регіональної економічної системи до світових процесів;
- інвестиційна привабливість ринків;
- монетарне регулювання кризових процесів;
- інформаційне супроводження дій центральних органів виконавчої влади та центрального банку країни [11].

Наступним авторитетним дослідником є Дж. Сорос. Його бачення ґрунтується на аксіомі швидкої фінансової глобалізації та відносної базової рівності всіх регіонів. До визначальних елементів аналізу він відносить:

- ступінь інтегрованості регіональної економіки в світову фінансову інституційну систему;

- відкритість ринку для довгострокових інвестиційних проектів;
- можливість використання короткострокових кредитних ресурсів;
- ступінь регульованості довгострокових проектів з боку держави;
- рівень захисту внутрішнього ринку від спекуляцій на базі короткострокового кредитування;
- співвідношення грошової маси національних та міжнародних розрахункових одиниць;
- якість планування розвитку територій в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі;
- наявність можливості швидкої корекції пріоритетів відповідно до нових умов розвитку глобального ринку [12].

М. Алмунія та Б. Айченгрин будують свої дослідження на основі аналізу великих кризових розбалансувань, що мали місце у ХХ сторіччі. Фундаментальними одиницями їх аналізу є:

- фіскальна та бюджетна політика уряду;
- показники грошової маси;
- кількість похідних фінансових інструментів по відношенню до первинних;
- співвідношення прибутків отриманих в реальному секторі економіки та у фінансовому;
- сальдо зовнішньої торгівлі;
- промислове виробництво;
- рівень контролю з боку державних органів за спекулятивною складовою фінансового ринку;
- види стимулюючих заходів антикризової політики [13].

Ч. Гіст приділяє значну увагу приватному споживанню. Його дослідження виходять з того, що необхідність нарощування споживання домогосподарств є необхідною базовою складовою. Разом з тим її основу мають складати збалансовані витрати. В фундаменті аналізу знаходяться наступні фактори:

- рівень індивідуального кредитування по відношенню до споживання;
- система оцінки ризикованості позичальників та лімітів на їх кредитування;
- методика оцінки заставного майна, можливостей його викупу у разі форс-мажорних обставин;
- державна політика в сфері індивідуального споживання, її кореляція з маркетинговими стратегіями окремих фірм;
- планування якісного компоненту виробництва товарів, рівень державного та громадського контролю за ним [14].

З точки зору Г. Дента, ключовою характеристикою коливань фінансово-економічної ситуації є демографічні зміни. В основі його демографічної моделі лежить співвідношення між попитом, його структурою, народжуваністю та середнім показником вікової градації. Виходячи з цього, було виділено наступні складові аналізу:

- структура попиту в регіонах світу;
- рівень збережень приватного сектору;
- методи регулювання фінансової сфери на предмет захисту від ринкових бульбашок;
- демографічна ситуація в країні;
- урядові програми та заходи місцевого самоврядування щодо міграційної політики;
- співвідношення показників споживання-збереження виходячи з усередненої вікової групи населення, що проживає на певній території;
- рівень інтегрованості ринку праці окремої держави в світові ринки [15].

Р. Познер є прихильником традиційних підходів. Роботи цього автора побудовані на основі

концепції перевиробництва окремих ринків та широкого взаємозв'язку інших інтегральних компонентів світового господарства, що зумовлює перекидання кризових негараздів. Ключовими елементами дослідження виступають:

- кінцевий попит на окремих ринках (зокрема, на ринку житла США);
- методи оцінки порогових величин розбалансування основних ринків;
- види антикризових заходів приватних та державних суб'єктів, їх своєчасність;
- ефективність інформаційного супроводження антикризових стратегій;
- планування державного бюджету виходячи з бездефіцитного постулату [16].

Г. Акерлоф та Р. Шиллер виходять з психологічних основ економічного обміну. До базових показників своєї біхевіористської моделі вони відносять:

- фактори формування та деградації довіри, в першу чергу на ринку довгострокового інвестування;
- елементи співвідношення оплати праці, від прийняття управлінських рішень до виробництва і продажу кінцевого продукту, до остаточної ціни товару на ринку;
- рівень корумпованості та неринкові методи управління в частині отримання конкурентних переваг;
- психологічна можливість окремих осіб, відповідальних за прийняття рішення в умовах двозначних показників інфляції чи дефляційного шоку;

- співвідношення традиційних складових економічного життя до інноваційного сектору, легкість перетікання капіталу в проривні галузі [17].

М. Чосудовські та А. Маршал здебільшого використовують систему координат політекономічного напрямку. Виходячи з їх досліджень, базовими факторами сучасних процесів є:

- кількість та невідконтрольність державному регулюванню спекулятивних фінансових інструментів;
- рівень довіри інвесторів;
- соціальне розшарування населення;
- соціальна бюджетна політика;
- прямі та опосередковані витрати на збройні сили та їх утримання;
- методи дипломатичного тиску;
- методики прогнозування реального стану національних економік [18].

Дж. Кессіді робить спробу побудувати систему бачення економічного життя як поєднання традиційного та інноваційного підходів. До одиниць аналізу він відносить:

- пропагандистські методи формування громадської думки, попиту на окремі групи товарів зокрема та стиль життя в цілому;
- фактори впливу на прийняття рішення (на основі «ірраціональної раціональності» відбувається більшість стрибків на ф'ючерних ринках енергоресурсів, валютних ринках та ринках акцій високотехнологічних компаній);
- методики визначення ринкових бульбашок та реакцію регулювальних інститутів на них;
- рівень соціального розшарування населення;
- витрати на підтримання прийнятих екологічних умов [19].

Виходячи з вищезазначених моделей аналізу сучасної економічної системи, важливо визначити власні базові постулати дослідження. Зважаючи на подвійність теми роботи, необхідно приділяти

увагу не лише національній складовій господарського життя та його кризового стану, а й корегувати результати виходячи з глобального тренду розвитку світової економіки, яка діє в динаміці. Для початку спробуємо окреслити основні елементи, що впливають на рух світових тенденцій:

1. Світовий ВВП. Ключовою характеристикою даного показника є його динамічні характеристики, які дозволяють побудувати картину кризового перегріву ринку в часовому проміжку. Для аналізу процесів зміни кількісних показників зростання у часі доцільно використати модифіковану формулу технічного аналізу Дж. Лейна, що використовується для прогнозування руху цін на фондові активи [20]. У своєму корегованому вигляді вона має вигляд:

$$K(\%) = \frac{100(T_1 - T_{\min})}{T_{\max} - T_{\min}},$$

де T_1 – темп зростання за визначений рік;
 $T_{\min}$ – мінімальне зростання за визначений період;
 $T_{\max}$ – максимальне зростання за визначений період.

2. Регіональна структура та накопичені дисбаланси світового ВВП. Дана одиниця аналізу охоплює два важливих та взаємопов'язаних поняття. Перше – відношення ВВП окремої країни до світового масиву товарів та послуг. Друге – якісний склад ВВП, тобто стан сальдо поточного рахунку платіжного балансу.

3. Ціна капіталу в центрі світової економічної системи. Найяскравішим пунктом є ставка рефінансування, що вираховується як середнє арифметичне між ставками ФРС США, ЄЦБ, Банку Англії та Банку Японії. Саме цей показник дозволяє визначити як базовий рівень ділової активності, так і можливість нарощування спекулятивної складової глобального фінансового ринку.

4. Борговий тиск. Співвідношення світового ВВП до боргового пресу, причому не лише державного, а й приватного. Важливим чинником тут є не сам борг, а вірогідність втрати довіри інвесторів у випадку дефолту одного з великих гравців.

5. Структура та переформатування міжнародного руху капіталів. Є найважливішим показником для країн переферії та напівпереферії. До даного пункту необхідно віднести співвідношення загальної кількості міжнародного руху капіталу до суми портфельних інвестицій та короткострокових кредитів.

Тепер, визначивши елементи аналізу руху світової економіки, необхідно виокремити пункти дослідження окремо взятої країни. Однією з найбільш вживаних систем є модель раннього оповіщення валютних криз МВФ, яка заснована на регресивному зв'язку між валютним ринком та рядом показників: макроекономічні показники (стан платіжного балансу, випуск промислової продукції, експорт-імпорт), валютний ринок (зміна валютного курсу, офіційні резерви, зміна грошових мультиплікаторів), кредитний ринок (відсоткові ставки, кількість кредитів), курс акцій фондового ринку, ціни на енергоносії, політичні події і т.д. [21, р. 6].

Більш широкий спектр станових індикаторів дає К.Н. Лепешкіна. У ході дослідження вона довела необхідність обліку показників усіх сегментів, у тому числі страхового ринку та ринку золота. Перший – говорить про хитання психологічного стану та впевненості інвесторів, другий – про перетікання капіталів у сировинний сектор, що уповільнює економіку в цілому та створює додаткові видатки для виробників.

1. «Макроекономічні»:
  - ВВП (розмір, темпи зростання, відхід від трендового значення);
  - баланс по поточному рахунку (динаміка, співвідношення до ВВП);
  - експорт/імпорт (динаміка, розмір в співвідношенні до ВВП);
  - інфляція (температура інфляції в країні);
  - баланс бюджету (дефіцит / профіцит бюджету, динаміка);
  - політичні/юридичні (значні зміни в законодавстві, політичній системі);
  - умови міжнародної торгівлі (динаміка попиту і цін на основні статті експорту/імпорту);
  - вплив зовнішніх факторів (фінансова інфекція) (уразливість до зовнішніх потрясінь).
2. Індикатори кредитного ринку:
  - кредитування (номінальне і реальне зростання кредитування приватного сектора);
  - реальна процентна ставка (внутрішні процентні ставки, спред з міжнародними);
  - структура заборгованості (за джерелами: зовнішня, внутрішня; за строками: коротко-, довгострокова, за видами: банківська, не фінансових секторів, домогосподарств);
  - рух капіталу (прямі, портфельні інвестиції: структура, динаміка, ставлення до ВВП);
  - зовнішній борг (до ВВП, динаміка).
3. Індикатори валютного ринку:
  - рівень міжнародних резервів (рівень резервів до ВВП, M2, короткострокова заборгованість, динаміка);
  - реальний обмінний курс (динаміка реально-го обмінного курсу, переоціненість валюти);
  - грошова пропозиція (M1, M2, темп зростання).
4. Індикатори фондового ринку:
  - капіталізація, волатильність, динаміка фондових індексів.
5. Індикатори страхового ринку:
  - показники діяльності страхових компаній (збитки/прибуток страхових компаній);
  - премія за ризик (температура зростання ризикової премії).
6. Індикатори ринку золота:
  - ціна золота (динаміка ціни унції золота);
  - обсяг операцій на ринку золота (динаміка розміру попиту на золото з боку центральних банків, приватних осіб)» [6, с. 52-53].

Разом з тим сучасна економічна модель середніх країн має ряд особливостей, зокрема, слабкість фондового ринку та страхового ринків, отже

їх аналіз цих показників в даному часовому проміжку доцільно відкинути.

Для визначення сукупного індикатора ефективності доцільно використати співвідношення функціонування стану національної економіки по відношенню до загальносвітових трендів. Для цього використаємо загальносвітові показники, побудуємо систему коефіцієнтів відношення світових та національних індикаторів та поділимо середнє арифметичне на відсоток ВВП країни до світового ВВП:

$$A = \frac{(K1/K2) + \left(\frac{B1}{B2}\right) + \left(\frac{C1}{C2}\right) + \left(\frac{D1}{D2}\right) + E}{5} \cdot \frac{F1}{F2},$$

де K_1 – стохастичний осцилятор світового ВВП;
 K_2 – стохастичний осцилятор національного ВВП;

V_1 – середня ставка рефінансування центральних банків провідних країн;

V_2 – ставка рефінансування національного банку;

C_1 – співвідношення світового ВВП до сукупного боргу;

C_2 – співвідношення національного ВВП до сукупного боргу;

D_1 – загальна сума руху капіталу до короткострокових кредитів та портфельних інвестицій;

D_2 – загальна сума вхідного капіталу в країну до короткострокових кредитів та портфельних інвестицій;

E – сальдо платіжного балансу (коефіцієнт);

F_1 – світовий ВВП;

F_2 – ВВП країни.

Висновки і пропозиції. Дослідивши роботи низки вчених, можна сказати, що кризовий стан економічної системи є закономірною складовою розвитку фінансово-господарської архітектури світу. Разом з тим його масштаб та глибина є категорією, що потребує вдосконалення методів та методик прогнозування, превентивного реагування. Для окремо взятої країни необхідно створити комплексну модель відслідковування критичних дисбалансів, виходячи з макроекономічних, кредитних, валютних, фондових, страхових, золотих індикаторів, постійно піддаючи корекції, що виходить із зовнішніх чинників. Щодо індикатора стану країни у визначеному часовому проміжку, доцільно використовувати співвідношення стану національної економіки до загальносвітових трендів в розрізі залучення лише загальносвітових показників. Саме на базі такої моделі можливо побудувати дієву систему вірогідного передбачення розбалансування національних економік.

Список літератури:

1. Дудко Н.В. Механізм запобігання та протидії міжнародним фінансовим кризам на глобальному та національному рівнях : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство та міжнародні економічні відносини» / Н.В. Дудко. – Київ, 2007. – 19 с.
2. Кузнецов О.В. Англосаксонська модель капіталізму у системі світового господарства : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство та міжнародні економічні відносини» / О.В. Кузнецов. – Київ, 2011. – 34 с.
3. Мазуренко В.І. Системні детермінанти світових фінансових криз : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство та міжнародні економічні відносини» / В.І. Мазуренко. – Київ, 2010. – 30 с.
4. Крайчак Є.В. Управління державним зовнішнім боргом України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство та міжнародні економічні відносини» / Є.В. Кайчак. – Київ, 2010. – 21 с.
5. Токаєв Т.К. Стратегія Республіки Казахстан в отношении Запада: национальные интересы, приоритеты, направления : автореф. дис. ... на получение научн. степени канд. полит. наук : спец. 23.00.04 «Политические проблемы международных отношений и глобального развития» / Т.К. Токарев. – Москва, 2009. – 31 с.
6. Лепешкина К.Н. Особенности современного кризиса на мировом финансовом рынке : дис. ... на получение научн. степени канд. екон. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / К.Н. Лепешкина. – Москва, 2011. – 193 с.
7. Гольшева М.О. Антикризисное государственное регулирование реального сектора экономики : автореф. дис. ... на получение научн. степени канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / М.О. Гольшева. – Москва, 2012. – 26 с.

8. Петренко Е.В. Рынок деривативов в мировой финансовой системе : состояние, развитие, перспективы автореф. дис. ... на получение научн. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / Е.В. Петренко. – Москва, 2012. – 24 с.
9. Глазьев С.Ю. Нанотехнологии как ключевой фактор нового технологического уклада в экономике / Под ред. академика С.Ю. Глазьева и профессора В.В. Харитонов. – М. : «Тривант». 2009. – 304 с.
10. Ciro T. The Global Financial Crisis: Triggers Responses and Aftermath / T. Ciro. – Burlington, VT : Ashgate, 2012. – 251 p.
11. Blinder A. After the Music Stopped: The Financial Crisis, the Response, and the Work Ahead / A. Blinder. – NY : Penguin Press, 2013. – 496 p.
12. Soros G. The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered / G. Soros. – New York : Public Affairs, 1998 – 245 (282) p.
13. Almunia M., Війнітрих А., Eichengreen B., O'Rourke K., Rua G. From Great Depression to Great Credit Crisis: Similarities, Differences and Lessons // NBER Working Paper No. 15524. – November 2009. – 57 p.
14. Geisst C. Collateral Damaged: The Marketing of Consumer Debt to America / C. Geisst. – NY : Bloomberg Press, 2009. – 288 p.
15. Dent H., Johnson R. The Great Crash Ahead: Strategies for a World Turned Upside Down / H. Dent, R. Johnson. – NY : Free Press, 2011. – 341 p.
16. Posner R. The Crisis of Capitalist Democracy / R. Posner. – USA : Harvard University Press, 2010. – 408 p.
17. Akerlof G., Shiller R. Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why It Matters for Global Capitalism / G. Akerlof, R. Shiller. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 2009 – 248 p.
18. Chossudovsky M. and Marshall A. The Global Economic Crisis, The Great Depression of the XXI Century / M. Chossudovsky and A. Marshall. – Montreal : Global Research Publishers, 2010. – 416 p.
19. Cassidy J. How Markets Fail: The Logic of Economic Calamities / J. Cassidy. – NY : Farrar, Straus and Giroux, 2009. – 400 p.
20. Lane George M.D. Lane's Stochastics // Technical Analysis of Stocks and Commodities magazine. – 1984. – 2nd issue. – P. 87-90.
21. Berg A., Borensztein E. Assessing Early Warning Systems: How have they worked in practice? // IMF WP/04/52. – Washington DC : IMF, 2004. – 45 p.

Брятко А. А.

Государственный архив Николаевской области

МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ КОЛЕБАНИЙ: ОБЩИЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ ВИДЕНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ УЧЁНЫХ

Резюме

В статье рассмотрены методологические основы исследования финансово-экономических кризисов. Выделены особенности научного осмысления проблемы учеными разных стран. Исследованы ключевые показатели анализа состояния национальной экономики. Проанализированы факторы влияния внешней конъюнктуры на отдельные страны. Выделен комплексный индикатор устойчивости страны в условиях экономического кризиса.

Ключевые слова: мировой финансово-экономический кризис, методология исследования экономических кризисов, антикризисное управление.

Briatko A. A.

State Archives of Mykolayiv Region

RESEARCH METHODOLOGY OF FINANCIAL AND ECONOMIC OSCILLATIONS: GENERAL CHARACTERISTICS AND VISION FEATURES OF CERTAIN SCIENTISTS

Summary

This paper deals with the methodological foundations of research of financial and economic crises. The features of problem understanding from the point of view of scientists from different countries are highlighted. Key analysis indicators of the national economy of any country are determined. The factors of influence on economic situation in the country are analyzed. The comprehensive indicator of the country's stability during economic crisis is selected.

Key words: global financial and economic crisis, research methodology of economic crises, crisis management.